

TĂNG CƯỜNG KHẢ NĂNG TỰ HỌC CỦA SINH VIÊN QUA HƯỚNG DẪN SINH VIÊN CÁCH HỌC

○ ThS. ĐẶNG THỊ THANH MAI - ThS. NÔNG THỊ HÀ*

Hoạt động tự học (TH) là quá trình tự giác, tích cực, tự chiếm lĩnh tri thức khoa học bằng hoạt động của chính mình hướng tới những mục tiêu nhất định. Hoạt động TH có thể diễn ra với người học khi giảng viên (GV) trực tiếp giảng dạy hoặc khi có sự điều khiển gián tiếp của GV, thậm chí không có GV hướng dẫn. Có hai hoạt động TH, đó là tự học hoàn toàn (học có sách không có GV bên cạnh) và TH có hướng dẫn. Bài viết này đề cập loại TH có hướng dẫn - loại hoạt động TH của người học để chiếm lĩnh tri thức và hình thành kỹ năng tương ứng dưới sự tổ chức, hướng dẫn, chỉ đạo của GV.

Trước yêu cầu của thời đại, GD phải đổi mới, các PPDH theo hướng trang bị cách học cho sinh viên (SV) được chú trọng. Trong nhà trường, GV có hai nhiệm vụ chủ yếu gắn chặt với nhau, đó là bồi dưỡng cho SV phương pháp nắm tri thức phù hợp với mục đích, đặc điểm môn học và giúp cho SV nắm được nội dung tri thức phù hợp với yêu cầu của chương trình. Tuy nhiên, trong thực tế, hầu hết GV chỉ chú trọng đến việc truyền thụ tri thức mà chưa thật quan tâm đến việc dạy SV cách học; hoặc nhận thức rõ vai trò của TH và hướng dẫn sinh viên TH nhưng còn lúng túng khi hướng dẫn SV học.

Vậy làm thế nào để GV vừa có thể bồi dưỡng cho SV kiến thức môn học lại vừa dạy cho SV cách học môn học đó? Từ thực tế dạy học và nghiên cứu, chúng tôi nhận thấy để tiếp cận các mục tiêu trên khi hướng dẫn TH cho SV, GV phải đảm bảo các yếu tố sau:

1. Xây dựng các động cơ học tập đúng đắn cho SV

Đây là yếu tố trước tiên tạo nhu cầu học cho SV, giúp họ khắc phục mọi khó khăn, nỗ lực học tập và có ý thức lập kế hoạch cho môn học.

Các động cơ học tập của SV có thể xuất phát từ trách nhiệm nghĩa vụ của việc học với Tổ quốc, gia đình, GV,... hoặc có thể xuất phát từ nhận thức về ý nghĩa, trách nhiệm của việc học môn học đối với nghề nghiệp tương lai, với thực tiễn sản xuất và sự phát triển của kỹ năng tư duy bản thân,... Chẳng hạn, kiến thức môn học liên quan đến kiến thức khi giảng dạy ở phổ thông như thế nào? Gắn với thực tiễn ra sao? Là

ơ sở cho các môn học khác như thế nào? Kết quả học tập của môn học quyết định đến kết quả học tập của học kì, của khoá học đó ra sao?

Các động cơ học tập có thể xuất phát từ chính tình yêu, niềm say mê môn học, từ sự tò mò khám phá tri thức,... Yếu tố này quyết định nhiều bởi vai trò của GV. Đó là PPDH mà GV sử dụng (phải phát huy được tính chủ động, tích cực trong quá trình chiếm lĩnh tri thức của SV), là cách tổ chức quá trình nhận thức cho SV (phát huy được tính độc lập trong học tập, nghiên cứu, khả năng thực hiện, trình bày trước tập thể, khả năng làm việc trong mối quan hệ, hợp tác với bạn học, với GV), là phong cách giao tiếp của GV với SV (công bằng kịp thời trong đánh giá khen thưởng: nhiệt tình, tận tâm trong hướng dẫn, chỉ bảo,...).

Tất cả các yếu tố đó tạo cho bài học sự hấp dẫn, sống động... tạo cho SV tình yêu, hứng thú với môn học, niềm say mê, tìm tòi nghiên cứu, tạo nhu cầu nhận thức.

2. Xây dựng các chủ đề hướng dẫn tự học (HDTH)

Để việc HDTH đạt kết quả trước hết phải xây dựng được các chủ đề HDTH từ nội dung môn học và đảm bảo các nguyên tắc: chủ đề có cấu trúc nội dung phù hợp với đặc thù hoạt động của GV và SV trong một buổi HDTH, đồng thời tạo điều kiện thuận lợi cho hoạt động nhận thức của SV khi TH; mục tiêu, nội dung, thời lượng của các phần kiến thức tương ứng trong mỗi chương của môn học; nội dung các chủ đề này không bao trùm toàn bộ nội dung môn học mà là những vấn đề trọng tâm của chương và của học phần.

3. Hướng dẫn SV lập kế hoạch cho môn học

Đây là yếu tố then chốt giúp SV chủ động trong việc học tập của mình. Khi SV biết lập kế hoạch một cách khoa học, phù hợp thì việc TH sẽ đạt kết quả cao. Kế hoạch học tập bao gồm: 1) Kế hoạch dài hạn (đề xuất một lộ trình như: kế hoạch năm học; kế hoạch học kì,... như: ngày thi, ngày kiểm tra, ngày đi thực tập...); 2) Kế hoạch trung hạn (trước hết cho

* Trưởng Cao đẳng sư phạm Bắc Ninh

tuần lễ sắp tới, với những chi tiết cần thiết có thể viết thời gian biểu cho cả tuần đó); 3) Kế hoạch ngắn hạn (kế hoạch hàng ngày chi tiết nhất, mang tính «vi chỉnh» đối với kế hoạch tuần và tập trung vào từng nhiệm vụ cụ thể).

4. Hướng dẫn SV thu thập và xử lý tài liệu

Để giải quyết các vấn đề gặp phải trong quá trình học tập, nghiên cứu, SV phải có khả năng tìm sự hỗ trợ từ sách, tài liệu tham khảo - tức khả năng thu thập và xử lý thông tin. Đây là vấn đề hết sức quan trọng giúp SV không bị «ngập chìm» trong số vô vàn nguồn thông tin từ tài liệu, internet. Giai đoạn thu nhập thông tin cần được thực hiện qua các khâu sau: tra cứu mục lục, đọc lướt tài liệu, phân tích thông tin, ghi chép thông tin. Các thông tin thu nhận được phải qua khâu «tinh lọc» nghĩa là chọn những thông tin có giá trị nhất định cho việc giải quyết các bài toán nhận thức để đạt mục tiêu học tập đề ra. Tiếp theo là vận dụng các tri thức đã lĩnh hội được từ tài liệu để giải quyết các nhiệm vụ học tập. Cuối cùng, SV phải có khả năng kiểm tra xem các thông tin thu được hữu hiệu với vấn đề cần giải quyết như thế nào (có thể thảo luận, qua sự đánh giá của bạn, của GV) để kịp thời điều chỉnh, thậm chí có trường hợp phải đọc thêm tài liệu để bổ sung và chính xác hóa thông tin.

5. Các bước khi hướng dẫn SV học một chủ đề

1) *Hướng dẫn SV tự học.* GV giới thiệu cho SV những nội dung sau:

- Giới thiệu mục tiêu cần phải đạt theo nhiều cách khác nhau:

+ Mức thấp: Giới thiệu thẳng những vấn đề SV phải nghiên cứu trong chủ đề.

+ Mức cao hơn: GV giới thiệu gián tiếp dạng nêu vấn đề bằng các PPDH: nêu vấn đề, bài tập tình huống gợi mở vấn đề.

+ Mức cao nhất: GV yêu cầu SV tự tìm hiểu mục tiêu chủ đề.

- Giới thiệu tài liệu và phương tiện học tập.

- Giới thiệu tiến trình học và biện pháp thực hiện.

2) *GV giao nhiệm vụ học tập cho SV*

Tùy theo các chủ đề khác nhau, GV có các phương pháp giao nhiệm vụ học tập khác nhau cho SV:

- Giao nhiệm vụ học tập bằng các bài tập nhận thức nhằm kích thích SV tìm cách giải quyết vấn đề đặt ra một cách hứng thú, từ đó phát huy được tính chủ động, tích cực và tính tự học của SV trong quá trình dạy học. Họ sẽ tiếp thu được kiến thức một cách chủ động và tập được cách tiếp cận tri thức mới của các nhà khoa học.

- Giao nhiệm vụ học tập bằng cách tổ chức seminar, thảo luận nhóm. Sử dụng với các chủ đề kiến thức

không quá khó, mối liên hệ giữa các vấn đề chặt chẽ, dễ tìm kiếm tài liệu, đề tài hấp dẫn, cuốn hút SV tìm hiểu,... SV có thể độc lập chuẩn bị các vấn đề được giao trước buổi thảo luận, trình bày trước tập thể và thảo luận các vấn đề đã chuẩn bị.

- Giao nhiệm vụ dưới dạng các bài tập tiểu luận, bài tập nghiên cứu. Sử dụng với các chủ đề kiến thức không quá khó, dễ tìm kiếm tài liệu, nội dung hấp dẫn,... Qua đó, SV học được cách độc lập, sáng tạo, chủ động trong nghiên cứu học tập.

3) *Kiểm tra khả năng tự hoàn thành nhiệm vụ học tập của SV:* Qua buổi thảo luận, SV sẽ được nghe sự trình bày việc giải quyết các câu hỏi, bài tập vận dụng của bạn bè, sau đó là nghe ý kiến của thầy; được tự phát biểu ý kiến của mình; được tự thực hành kiến thức mà họ đã được tiếp xúc và nghiên cứu ở nhà.

4) *Tổng kết, bổ sung cách học:* Sau buổi thảo luận, GV cùng SV tổng kết, xác định được phương án tối ưu cho những nội dung đã thảo luận. SV tự kiểm tra đánh giá, tự điều chỉnh sản phẩm của mình cho phù hợp với mục tiêu đề ra.

5) *Giao nhiệm vụ học tập mới:* GV giao bài tập, các câu hỏi, các chủ đề để SV chuẩn bị cho buổi học tiếp theo.

Tóm lại, để tăng cường khả năng TH cho SV, trong quá trình hướng dẫn SV học, GV phải tạo được ý thức học tập, khơi dậy được niềm say mê, yêu thích môn học của SV; giúp cho SV có cái nhìn bao quát toàn bộ môn học, chương trình học; hướng dẫn SV cách lập và thực hiện kế hoạch học tập một cách khoa học và hợp lý; cách thu thập và xử lý tài liệu giải quyết cho các vấn đề gặp phải trong quá trình tìm tòi, khám phá tri thức; từ nội dung chương trình, kiến thức cơ bản, trọng tâm của chương trình, của môn học GV xây dựng hình thành các chủ đề HDTH. Khi hướng dẫn SV học các chủ đề này GV phải chú ý sử dụng các PPDH tích cực và phối hợp với các phương pháp một cách hài hòa vừa đảm bảo trang bị kiến thức cơ bản cho SV nhằm từng bước góp phần bồi dưỡng khả năng TH và xa hơn nữa là khả năng TH suốt đời cho SV. □

Tài liệu tham khảo

1. Lê Khánh Bằng. **Dạy cách học ở đại học** (tài liệu dịch). Hà Nội, 2001.
2. Nông Thị Hà. “*Hình thành năng lực tự học cho sinh viên qua giảng dạy học phần động vật có xương sống*” (luận văn thạc sĩ). 2005.
3. Vũ Văn Tảo. **Dạy cách học** (tài liệu tập huấn đào tạo giáo viên THCS). Hà Nội, tháng 6/2003.
4. Thái Duy Tuyên. “*Một số vấn đề cần thiết khi hướng dẫn học sinh tự học*”. *Tạp chí Giáo dục* số 82, tháng 4/2004.